

Het archeologisch vooronderzoek (fase 1) van de gracht van het 'Hof van
Hoen' te Rummen (gem. Geetbets)

Opdrachtgever: De Beekhoeve bvba

Oktober 2008

Caroline Vandegehuchte (bouwhistorica)

Charlotte Fexer (kunsthistorica)

Maarten Smeets (archeoloog)

Vergunningsnummer: 2008/204

Datum aanvraag: 8 september 2008

Naam aanvrager: Maarten Smeets

Naam site: Rummen – Hof van Hoen

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1: Inleiding	p. 2
Hoofdstuk 2: De proefsleuven	p. 3
2.1 Sleuf 1	p. 3
2.2 Sleuf 2	p. 6
Hoofdstuk 3: Besluit	p. 9

HOOFDSTUK 1 INLEIDING

Het Hof van Hoen maakte deel uit van het kasteeldomein van de familie de Hoen. De heerlijkheid Rummen, waarin het kasteeldomein gelegen was, wordt een eerste maal vermeld in 1078. Eén van de telgen van de familie van Oerlen, Arnold van Rummen, maakte in de 14de eeuw aanspraak op het graafschap Loon en kwam daarbij in botsing met de prins-bisschop van Luik. Deze laatste belegerde en vernietigde de burcht.

De huidige hoeve (het bijhorende kasteel werd afgebroken na een verwoestende brand in 1927) is op ongeveer 1 km van door oorspronkelijke burcht gelegen, en werd in de loop van de 17de eeuw gebouwd door de familie de Hoen. Op het poortgebouw staat de datum 1629, de tiendenschuur dateert uit 1656 en de koestal uit 1626.

Remacle Le Loup maakte in de eerste helft van de 18de eeuw een pentekening van het kasteel, waarop alle nog aanwezige gebouwen, en de gracht, te zien zijn. Ook vandaag nog zijn nog bepaalde delen van de gracht zichtbaar in het landschap.

Naar aanleiding van de restauratie van het Hof van Hoen, is het de bedoeling de oorspronkelijke gracht gedeeltelijk terug open te leggen ter hoogte van de koestal en de tiendenschuur om zo de kelders weer droog te krijgen. In het oude grachttracé wordt ook een rietveld voor waterzuivering voorzien.

Aangezien deze werken een impact zullen hebben op het aanwezige archeologische archief, legde het Agentschap R-O Vlaanderen, Onroerend Erfgoed een archeologisch vooronderzoek op. Dit archeologisch vooronderzoek wordt in twee fasen uitgevoerd, waarbij dit rapport enkel betrekking heeft op de eerste fase. In een eerste fase dienden er twee proefsleuven gegraven te worden in de zone voor de waterzuivering, teneinde een reconstructie van het oorspronkelijke grachtprofiel te kunnen doen.

In een volgende fase zullen in totaal nog eens 8 bijkomende profielen gemaakt worden om zowel het grachtprofiel te documenteren als om vondsten in te zamelen die een precieze datering mogelijk maken. Ook zal in deze fase paleo-botanisch onderzoek uitgevoerd worden.

De twee aangelegde grachtcoupes waren ongeveer 4 meter breed en maximaal 1,80 m diep. De profielen werden manueel opgekuist en vervolgens gefotografeerd, beschreven en op schaal 1/20 ingetekend.

Er werden zeefstalen genomen van enkele interessantere (oudere) grachtlagen.

HOOFDSTUK 2 DE PROEFSLEUVEN

Beide proefsleuven, gelegen in de zone van de waterzuivering, leverden een sterk verstoord grachtprofiel op, waarbij het grootste deel van de coupes bestond uit recente puin- en afvallagen.

2.1 Sleuf 1

Sleuf 1 was ongeveer 15 m lang. In totaal werden 22 verschillende grachtlagen gedocumenteerd, waarvan slechts enkele mogelijk teruggaan tot de originele gracht.

Laag	Beschrijving
1	Geelbruine tot bruine leem met veel recent puin (bakstenen, betonblokken, boomwortels, plastic, rommel, ...)

2	Rode laag, voornamelijk grote bakstenen (resultaat van instorting of restauratie)
3	Donkergrijze tot grijsbruine zand met veel boomwortels (veel minder puin, maar ook nog plastic)
4	Grijsbruine zand
5	Donkergrijze zand met veel organisch materiaal en boomwortels
6	Donkergrijze laag met veel baksteenpuin, kalkmortel en betonblokken
7	Geelbruine tot geelgrijze zand met een beetje baksteenspikkels
8	Bruine tot geelbruine zand met veel bakstenen en leien in
9	Grijze tot donkergrijze laag met kleine fragmenten lei en veel organisch materiaal
10	Geelgrijze zand met vrij veel lei en enkele bakstenen
11	Geelbruine zand met enkele baksteenspikkels en roestvlekken
12	Donkergrijze laag met organisch materiaal in (= laag 14)
13	Houten paaltje
14	Donkergrijze laag met organisch materiaal in (= laag 12)
15	Donkergrijze zand met veel boomwortels in
16	Bruine zand met baksteenspikkels en boomwortels
17	Grijze tot donkergrijze zand met boomwortels in
18	Grijze zand met beperkt aantal baksteenspikkels
19	Grijsbruine zand met baksteenspikkels
20	Grijze laag met veel bruine roestvlekken en boomwortels in
21	Donkergrijze grachtvulling met organisch materiaal in
22	Donkergrijze tot zwarte grachtvulling met veel organisch materiaal in
23	Bakstenen muur
24	Natuurlijke zandbodem, onderaan blauwe klei

In sleuf 1 werd het originele 17de eeuwse grachtprofiel vrijgelegd dat ongeveer 14 m breed en 1,2 m diep was. De oorspronkelijke gracht, waarvan mogelijk de lagen 12-14 en 22 deel uitmaakten van de vulling, liep tot tegen de muur van het gebouw.

De gracht had een bijna vlakke bodem die reikte tot in de natuurlijke klei. Aan de veldzijde was het oeverprofiel eerder scherp geknikt.

Mogelijk al vrij snel na de aanleg van de gracht (vermoedelijk in de tweede helft van de 18de eeuw) zijn de lagen 7, 8, 9, 10 en 11 te plaatsen. De oorspronkelijke gracht loopt niet meer tot tegen het gebouw, maar er is dan een aarden wal tegen het gebouw van ongeveer 2,5 m breed. Het houten paaltje 13 is mogelijk in verband te brengen met een oeversversteving.

Ook aan de veldzijde valt een versmalling van de gracht op. Lagen 15, 16, 17, 18, 20 en 21 zijn vermoedelijk de resten van voor de versmalling. Ten gevolge van de versmalling, is de oorspronkelijke breedte van de gracht teruggebracht tot slechts een goede 7 m.

Omwille van de afwezigheid van vondsten in de verschillende lagen, is het niet mogelijk een goede datering te plaatsen op het versmallen van de gracht.

De lagen 1, 2, 3, 4, 5 en 6 zijn recente lagen met onder andere veel recent puin en ook plastic in. Deze vullingen zijn allemaal het resultaat van landbouw- en stortactiviteiten gedurende de 20ste eeuw.

2.2 Sleuf 2

Sleuf 2 was ongeveer 15 m lang. In totaal werden 11 verschillende grachtlagen gedocumenteerd, waarvan slechts enkele mogelijk teruggaan tot de originele gracht.

Laag	Beschrijving
1	Donkergrijze vulling met heel veel recent puin
2	Bruine tot donkerbruine teelaarde (= laag 3)

3	Bruine tot donkerbruine teelaarde (= laag 2)
4	Bruin gevlekte zand met roestvlekken
5	Donkergrijze organische band
6	Donkergrijze organische band
7	Grijze zand met veel baksteen en lei in
8	Lichtgrijze laag met veel baksteen en lei in
9	Donkergrijze tot grijze grachtvulling
10	Houten paal
11	Bakstenen muur
12	Natuurlijke zandbodem met onderaan blauwe klei
13	Grijze laag met veel boomwortels

In sleuf 2 was het eveneens mogelijk het originele 17de eeuwse grachtprofiel te reconstrueren. De gracht was net geen 14 m breed en ongeveer 1,2 m diep. Ook hier liep de gracht oorspronkelijk tot tegen het gebouw.

De gracht had een iets minder regelmatige vlakke bodem als in sleuf 1, en de knik van de oever aan de veldzijde was iets minder uitgesproken.

Net zoals in sleuf 1, kon ook in sleuf 2 worden vastgesteld dat al vrij snel de gracht versmalde. Zeker lagen 5, 6 en 9 horen toe aan de periode vlak voor de versmalling.

De nieuwe gracht was ongeveer 9 m breed en lag op ongeveer 2,5 m van het gebouw. Omwille van de afwezigheid van vondsten in de verschillende lagen, is het niet mogelijk een goede datering te plaatsen op het versmallen van de gracht.

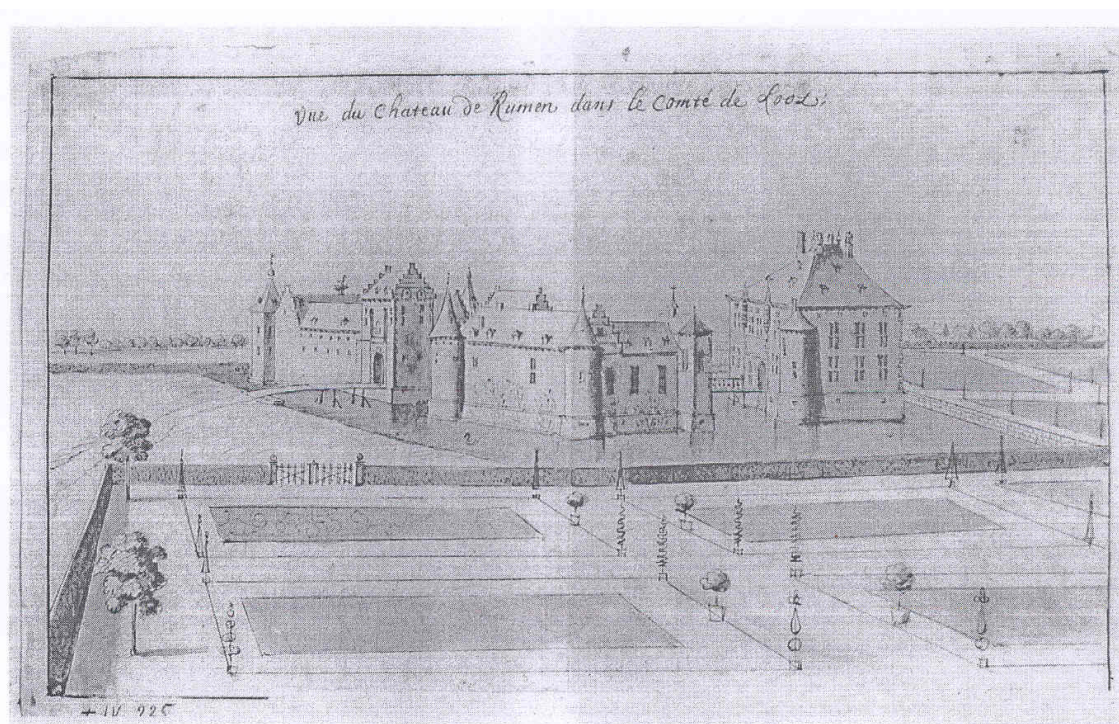
Laag 1 ontstond door landbouw- en stortactiviteiten in de voorbije eeuw. Ook lagen 2-3 en mogelijk 4 en 13 zijn in deze periode te dateren.

HOOFDSTUK 3 BESLUIT

De aanwezigheid van de gracht rond het Hof van Hoen kan niet vanuit militair oogpunt verklaard worden, maar eerder vanuit een streven naar prestige. Reeds de sites met walgracht, waarvan velen teruggaan tot in de 14de eeuw, waren een uiting door opgeklommen vrije boeren en lage landadel van hun macht en prestige.

Bij de oorspronkelijke aanleg van de gracht, vermoedelijk in de tweede helft van de 17de eeuw (wanneer het huidige gebouwenbestand ontstaat), was de gracht ongeveer 14 m breed en ongeveer 1,2 m diep. De bodem van de gracht was ongeveer vlak, en aan de veldzijde was er een knik in de overgang naar de oever. De gracht kwam, zoals ook nog op de pentekening van Remacle Le Loup te zien, tot tegen de gebouwen.

Grachtlagen die met zekerheid in deze oudste fase van gebruik kunnen gedateerd worden, zijn er niet, al komen mogelijk de lagen 12-14 en 22 in grachtprofiel 1 en lagen 5, 6 en 9 in grachtprofiel 2 in aanmerking. Verschillende van deze lagen zijn dan ook bemonsterd met het oog op een mogelijk paleo-botanisch onderzoek.

Vermoedelijk in de tweede helft van de 18de eeuw (mogelijk nog iets later) vond een versmalling van de gracht plaats. Langsheen de gebouwen kwam een strook aarde van ongeveer 2,5 m breed. In beide grachtprofielen werden beperkte resten teruggevonden, die kunnen wijzen op een oeverbeschoeiing met houten palen. De gracht was tussen de 7 en 9 m breed en had nu een meer komvormig profiel met een vlakke bodem.

Omwille van de afwezigheid van vondsten, is het niet mogelijk om lagen met zekerheid in deze fase te dateren. Vermoedelijk zijn in de loop van de 19de-20ste eeuw grondige ruiming en gebeurd van de nieuwe gracht, waarbij de oudere lagen verloren gingen.

De gracht in haar smaller profiel bleef bewaard tot in de loop van de 20ste eeuw, waarna de gracht stilaan opgevuld raakte met bouwpuin en landbouwrommel. Het merendeel van de twee onderzochte grachtprofielen heeft dus haar oorsprong in de (vroeg) 20ste eeuw.

De bovenstaande conclusies kunnen echter enkel met zekerheid iets zeggen over de zone voorbij de tiendenshuur. Enkel bijkomend onderzoek van de rest van de gracht kan uitsluitsel geven of de bovenbeschreven evolutie zich overal zo voordoet en het is zelfs aan te nemen, dat de archeologisch meest interessante zones zich bevinden ter hoogte van het poortgebouw, dat tevens dienstdeed als woonhuis van de pachter van de boerderij.

Ook een precieze datering van de verschillende grachtfasen, is pas mogelijk als er dateerbaar materiaal (scherven, munten, glas, ...) wordt ingezameld uit de verschillende fasen.